

Učiteljski

TOVARŠ.

Izhaja
1. in 15. dne vsakega
meseca na celi poli.

List za šolo in dom.

Veljá
za vse leto 2 gl. 50 kr.,
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 2.

V Ljubljani 15. januarja 1872.

Tečaj XII.

Nove šolske postavbe in potrebe kmečkega ljudstva.

O novih šolskih postavah smo že večkrat hvalevredno govorili, ter smo se pri tem opirali tudi na veljavne razloge; toda nobena reč pod solncem ni popolna, tako tudi naši novi učilniški zakoni niso brez pomanjkljivosti. Splošnemu ljudstvu brez obzira na različne stanove bi sicer po večem zadostovale, ne tako pa posamesnim stanovom, najmanj pa kmečkemu ljudstvu, ki pa je vendar večina v vsaki deržavi. Lepo in koristno je, da naj se tudi kmečka mladina dobro izuči v svojem maternem ali še drugem jeziku, v številjenji, risanji, prirodopisu, naravoslovji, kemiji, zemljepisji, zgodovini i. t. d.; lepo je, da bi si tudi ona pridobila nekoliko splošne človeške omike, da bi postala vedno umnejša in žlahtnejša. Vprašanje je toda, ali ni še koristnejših, potrebnejših naukov za kmečko ljudstvo? Ali so morda za ta stan v novih šolskih postavah naštetni vsi potrebni nauki? Koristnejši in potrebnejši nauk, nego vsi v novi postavi omenjeni, je za kmete nauk o umnem kmetovanju in gospodarstvu s svojimi oddelki: o poljedelstvu, živinoreji, sadjereji, vinoreji, čbeloreji, sviloreji, gojzdnarstvu itd. Ugovarjal bode kdo: čitanje, pisanje, številjenje je vendar koristnejše od vsega kmetijskega uka. Vprašam te, prijatelj: Kolikokrat na teden, na mesec, na leto treba je kmetu čitati, pisati? To mu je pač le poredkoma storiti. Nasproti pa se vsaki dan peča ali z obdelovanjem polja, njive, gozda, ali z rejo živine, sadja, vina, čbel i. t. d. Kaj mu več koristi, ako je zveden v teh svojih vsakdanjih opravkih, ako je umen kmetovalec in dober gospodar, ali pa, ako zna urno čitati in pisati? In nasproti kaj mu več škoduje, nevednost v svojih delih, ali nevednost v čitanji in pisanji? S tem sicer nočemo reči, da umnemu kmetovalcu ne hasne čitanje in pisanje, nikakor ne; dokazati smo hoteli le, da mu je bolj po-

trebno umno kmetovanje in gospodarstvo. Iz tega sledi, da bi se v ljudski ali narodni šoli moglo tudi v prvi versti ozirati na gospodarski in kmetijski nauk, ako se hoče, da ta šola v istini koristi tistemu ljudstvu, tistemu stanu, kateremu je največ namenjena. Temu dosledno bi se moralo v ljudski šoli na kmetih bolj učiti razni stroki kmetijstva, nego vsi drugi nauki, ktere velevalo stare in nove šolske postave. V ravno tem obziru so bili jako hvalovredni ukazi, ki so izšli malo pred novimi šolskimi vredbami in določevali, da se ima v šoli gojiti sadjereja, čbeloreja itd. Pod novim šolskim nadzorništvom nismo še čitali povelj, da naj učitelj kmečke šolske mladine marljivo goji nauk o kmetijstvu. Ali so veljavni prejšnji dotični ukazi, ali niso?

Novo šolske postave — zlasti učni red od 20. avg. 1870. l. so nekako tako osnovane, da učitelj brez vestnih boletin, brez prestopka postav utegne popolnoma pozabiti na razne oddelke kmetijskega nauka. Pri tolikem številu novih učnih predmetov (do 12) mu ne pride na misel, da bi bilo treba učiti še 13., t. j. kmetijstvo. Tudi časa mu za to manjka; kajti, če odmeri vsakemu nauku poprek le 2 uri na teden, že ima 24 učnih ur, kar gotovo zadostuje; z večim številom je skoraj nemogoče mladino obložiti. Pa opomni me kdo, da se more („mora“ bilo bi koristnejše) pri prirodopisnem uku vpletati kmetijstvo ali pa tudi le izključljivo pečati se s kmetijstvom. Prirodopisju ste toda le dve uri na teden odločeni, tedaj se tudi ne more veliko storiti za te potrebne znanosti. Pa, ko bi učitelji vsaj ti dve uri porabili za kmetijstvo, dobro bi bilo. Mnogo učiteljev pa razumeva, kar ni čuda in skoraj naravno, pod prirodopisnim ukom tiste teoretične in suhe popise raznih prirodnin, ki se jih je učil v srednjih šolah in ki se nahajajo skoraj v vseh tistih knjigah, ktere praktični (!) nemški učitelji in neučitelji pišejo za „Volksschulen“. V tej zadevi imajo nasprotniki novih šolskih postav prav, ko očitajo, da se v „novih“ šolah uči samo o „opicah“, „krokodilih“, „papigah“ in drugih neznanih živalih, katerih poznanje nimajo za kmeta nobene djanske vrednosti. Bilo bi torej za pospeh kmetijstva, za zboljšanje materialnega stanja naših kmetov jako koristno in za večo veljavo šole pri kmetih zeló merodajno, ako bi novi šolski uradi zaukazali, da se ima tudi sedaj, v dobi novih šolskih vredb v šoli, mnogo več ozirati na kmetijstvo, gospodarstvo in obertnijstvo, kakor na manj koristne, suhe in teoretične uke novih šolskih postav. To naj bi se zlasti zgodilo v nedeljskih in večernih šolah, ktere naj bi se nekaj obderžale, nekaj osnovale za tisto 12 — 14 let staro kmečko mladino, ki noče ali ne more obiskovati vsakdanje šole. To bi bilo tudi v smislu §. 13. učnega reda od 20. avg. 1870.

Némi zemljevidi.

(Iz zbornice ljetomskih učiteljev 30. dec. preteč. l.)

Važnost zemljepisnih znanosti se je že po večem povsod spoznala. Zavoljo tega se je zemljepisni nauk vdomačil tudi v naj nižih, t. j. v ljudskih ali narodnih šolah. Nihče naj bi ne bil, da ne bi vsaj sploh nekoliko vedel o zemlji, na kateri živi človeški rod, ali saj o ozi svojih domovini, za katero bi se moral že iz domoljubja zanimivati. Kdor hoče kak namen gotovše doseči, rabi mora za to prava sredstva. Kdor si hoče zemljepisja do dobrega naučiti, in to v kratkem času, z malim trudom, posluževati se mu je tudi naj primernejših pomočkov. Zemljepisje šteje se med rečne nauke, pri katerih se z najboljšim vspehom podučuje na kazavni način, s pomočjo slik, zemljevidov, ki nam na papirji v majhni meri predstavljajo ali celo zemljo, ali dele sveta, posamne države in dežele, ali gore in hribe, ali morje, reke in potoka, ali mesta, terge in vasi itd. Zemljevide, pri katerih so vse naštetje reči opisane, t. j. zaznamovane z imeni, imenujemo navadne (normalne) ali govoreče zemljevide. Nasproti pa pravimo zemljevidom brez imen, da so némi (mutasti) zemljevidi. O koristi in rabi teh hočemo nekoliko spregovoriti. Némi zemljevidi imajo namen, da se učenec več in boljše nauči zemljepisja, da je pri učenju delavnejši, pazljivši, sploh da svoje duševne zmožnosti bolj budí, da mu je učenje to prijetnejše in kratkočasnejše. Tudi za učitelje imajo némi zemljevidi prednost, da se učitelj lahko popolnoma prepriča o vednosti učencev.

Pri popisanih navadnih zemljevidih ni toliko težavnosti razlagati to ali uno deželo, to ali uno gorovje ali porečje; kajti vse to je zaznamovano z imeni manj ali več. Na némih zemljevidih pa ni niti ene besede; učenec mora vse to sam uganiti, in prav uganiti. Kako je pa to mogoče? Kako se torej rabijo némi zemljevidi?

Naj prvo treba je opomniti, da pri rabi teh zemljevidov treba je imeti tudi navadne (govoreče) zemljevide. Brez poslednjih je dobri namen némih zemljevidov skoraj nemogoč in le po malem dosegljiv. Razločujejo se kakor navadni tudi némi zemljevidi v stenske, za rabo v šolah in v ročne néme zemljevide za domače učenje. Za naj boljši uspeh je treba obojih. Učitelj najprvo razlaga popisani stenski zemljevid; to ponavlja kateri boljših učencev; potem se opiše na tisti način ravno tisti pa némi zemljevid. Učenci z učiteljevo pomočjo to ponavljajo. Domá pa vzemó v roko svoje ročne zemljevide, govoreče in néme, ktere poslednje si z ozirom na prve popolnoma prisvojiti morejo tako, da v prihodnji učni uri morejo biti v stani imenovati vse tiste gore, reke, mesta, ki so na zemljevidu zaznamovane, in ktere so jim bile v učenje naložene. Jako mikavno je, ako se v ročne zemljevide brez pomoči

navadnih zemljevidov, tudi zapisujejo imena dežel, mest i. t. d. To je zelo primerna šolska naloga, iz ktere se učitelj o pridnosti svojih učencev zlasti takrat more prepričati, kedar mu časa primanjkuje za ustmeno izpraševanje. To je tudi nekakov navod k risanju zemljevidov, ktero naj bi se v viših razredih ljudske šole začevalo, ako bi se s tem ne potrosilo mnogo časa.

Kje pa se dobé némi zemljevidi?

Pri Ignacu Fuchs-u na Dunaji (Kärntnerstrasse št. 63); pri tem tergovcu se dobé némi in navadni zemljevidi v velikosti navadnih ročnih zemljevidov po 1 kr. Zvezek (atlas) s 30 mnogoverstnimi, bodi si z nemimi ali govorečimi zemljevidi, veljá 30 kr. Risani so s svitlovišnjevo barvo. Cenejših in zraven praktičnejših zemljevidov še nisem videl.

Zavoljo tega jih priporočam učiteljem in učencem ljudskih in srednjih šol, da se koristno učno sredstvo razširi in ž njim pospešuje učenje jako potrebne zemljepisne znanosti.

L.

„Slovanski Pedagog“,

časopis za slovansko učiteljstvo.

Tako se imenuje novi pedagoški list, ki bode shajal v petih slovanskih jezikih v Pragi na svetlo. Oznanilo tega velikega lista, je tako-le: „Skorej vsi slavjanski narodi v Avstriji gledajo bolje na šolski napredek pri Nemcih, Francozih in drugih neslovanskih narodih, kakor pa na to, kar so sorodna plemena v šolstvu storila.

Iz vednega nasledovanja tujih vzorov in posnemanja tujih navad pa prihaja kvarjenje narodnosti, izvira slabljenje vlastne dušne plodnosti in na zadnje literarna odvisnost, s ktero se narodi odvrtačajo s prirojenega pota, na katerem edino se morejo v svoji individualni posebnosti vspešno izobražati in razvijati.

Da se šolstvo slavjanskih narodov oslobodi takega škodljivega vpliva tujih literatur, treba da se vsi bolje oziramo na literature slavjanskih narodov, da bode to, kar je eno pleme iskusilo, na hasen vsem drugim plemenom.

Prepričani, da je vzajemnost narodom slavjanskim, vzlasti pa avstrijskim, posebno v šolskih stvareh potrebna, da v prirojeni svoji posebnosti z ohranjenjem svojega narodnega značaja razvijaje se morejo z drugimi narodi na poti obraženosti z enakimi koraki dalje stopati, porodila se je v pedagogih zbranih na prvem shodu v Zagrebu ta misel, naj bi se ustanovil organ, v katerem bi pedagogi vseh slavjanskih narodov svoje izkušnje v svojem jeziku razodevati mogli za poduk in podbujo

drugim. Temu vsem slavjanskim narodom občinskemu listu dalo se je ime „Slovanski Pedagog“ in je odločeno, da ima izhajati v Pragu.

Preskerbévši si vse, kar treba za to početje, pripravljamo se, da prihodnje leto razpošljemo v vse slavjanske zemlje „Slovanskega Pedagoga“, in pričakujemo obilne podpore od vseh, katerim je v resnici kaj do tega, da se vzajemnost med nami krepčá i ohrani.

„Slovanski Pedagog“ se bode skrbno trudil, da bi mi zaedniške splošne interese in svoje potrebe spoznavali, pred vsem pa iz svojih izkušenj korist zajemali in se učili. Iz vseh dežel slavjanskih bo prinašal sestavke o narodnem šolstvu sploh in posebej o napredku pojedinih njegovih vej; odkrival bo pomanjkljivosti in trudil se, da se odstranijo; prinašal bo životopise mož vseh slavjanskih narodov, kateri so se s šolstvom zaslužno pečali; oziral se bo pridno na pedagogiško literaturo slavjanskih narodov in imenitnejša dela bolje po tanko oglašal in presojal.

Iz tega, da se bodo sestavki tiskali v jeziku tistega naroda, kterega šolstva se tičejo, tedaj o šolstvu in literaturi slovenski po slovenski, o hervaški in srbski po hervaški in srbski, o poljski po poljski, o ruski po ruski, o česki po česki i. t. d., dobivamo razum omenjene koristi tudi to prepričanje, da bode mnogim laže naučiti se vseh teh sorodnih jezikov, kakor pa enega tujega.

Da bode pa naš list mogel zadovoljati svoji nalogi, tega so nam porok vrli pedagogi vseh slavjanskih narodov, kateri so obljubili skrbeti za čast šolstva in njegove literature.

Za šolstvo hervaško: Ivan Filipović, učitelj v Zagrebu, Mijat Stojanović, kotarski šolski nadzornik v Karlovcu, Vaclav Mařík, učitelj v Zagrebu, S. Cihlář, učitelj v Kraljevici v Primorji in Bartel Francelj učitelj realni v Varaždinu;

za šolstvo srbsko: Nikola Vukičević, profesor učiteljske šole v Somboru, Stev. D. Popović, profesor učiteljske šole v Budimu, Milan Gj. Miličević, urednik šole v Belogradu, Stevan Popović, profesor učiteljske šole v Kragujevcu;

za šolstvo dalmatinsko: Stjepan Buzolić, ravnatelj preperandije v Arbanasih kod Zadra;

za šolstvo na Černej Gori: Gavro Pesić, učitelj na Cetinju;

za šolstvo slovensko: Andrija Praprotnik, ravnajoči učitelj v Ljubljani, Ivan Tomšić, učitelj u Ljubljani, F. Stegnar, šolski kotarski nadzornik v Idriji, J. Lapajne, učitelj v Ljutomeru;

za šolstvo česko: profesor Dragotin Škoda, Stjepan Bačkora, ravnatelj v Pragu, Josip Švestka, ravnatelj v Karlinu, Josip Bačkora, Franjo Tesař, Martin Weinfurt, Josip Balcar, Josip Kral, učitelji v Pragu, Vaclav Kredba, urednik „Posla z Budče“, i Ivan Mašek, učitelj na Smihovu.

„Slovanski Pedagog“ izhajal bode v zvezkih na štirih pôlah v osmerici za dva meseca.

Naročnina v administraciji brez pošte veljá na leto 3 gold., — polleta 1.50 kr., — s pošiljanjem po pošti 3 gold. 60 kr., polleta 1.80 kr. — Naročnina naj se pošilja opravištvu na Smihovem p. št. 339.

V Pragi, decembra mes. 1871“.

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

22. Znamenito v slovenskem slovstvu je l. 1836, ker tedaj pride na svetlo „Glagolita Clozianus“, to je knjiga, po kateri je rojak naš J. Kopitar pokazal, da tudi on je „velikan učenosti“ in po kateri je povzdignil tudi Slovence med učeni svet.

Dobrovský Josef, „otec slavistiki“, kakor mu pravijo Čehi (r. l. 1753 v Dermetu na Ogerskem, u. l. 1829 v Bernu), je spisal „Institutiones linguae slavicae dialecti veteris“ ter s pomočjo Kopitarjevo na Dunaju dal na svetlobo l. 1822, kadar je malo prej v Celovcu verli Jarnik nabral bil svojo »Kleine Sammlung solcher alt-slavischen Wörter, welche in heutigen windischen Dialect noch fortleben, ein Beitrag zur Kenntniss der alten hochslovenischen Bücher-sprache. Klagenfurt 1822. 8°. 79 S.« — Dobrovskega „Institutiones“ pa Kopitarjev „Glagolita“ sta vzbudila staro jezikoslovstvo slovansko in sta podlaga novemu učenemu preiskovanju o Cirilici in Glagolici v sedanjem veku.

Metelko, kateri je po Dobrovskega „Lehrgebäude der böhmischen Sprache“ sestavil svoj izverstni „Lehrgebäude der slowenischen Sprache“, je tudi njegove „Institutiones ling. slav. dialecti veteris“ pridno prebiral, in zdaj mu pošlje Kopitar svojega „Glagolita Clozianus“. Kako se ga je oveselil Metelko!

Sprejmite, preblagorodni gospod! mu je pisal na to (po nemški), mojo naj spodobnišo in priserčnišo zahvalo za jako zanimivega „Cloziana“, kateri v glagolici in slovanščini sploh razširjuje nepričakovano svetlobo. Prebiraje ga sem zapazil nektere reči, ktere se mi zdijo čudne in ktere naj Vam sedaj naznamim; p. XXVIII. prihodę (v Cirilici), na medorezu 4. specimen prê —; str. 55 je dvojno štev. srednj. spola v imenovavnem in toživnem na a, Dobrovsk. pg. 512 pa na ê in i, enako žensk. dvojn. To poslednje, mislim jaz, je pravilniše in našemu jeziku sploh bolj primerno; Dolenec namreč govori dvé védr², polén², brun³ i. t. d. (bruno ali brunu je po Dolenskem povsod srednj. sp.), in še Gorenc pravi dvé lét²,

ne dva léta. Naš *a* je nastal le iz *ê* ali *i*, ne pa iz *a*. V enaki razmeri je pri pridevnikih str. 57 tiskano *ê* in *a*, kjer se mi iz ravno tistega vzroka pravilno zdí le *ê*. Dalje je ondi tudi v toživnem in zvavnem nišča in vendar v imenovavnem nišči. Zaimena imajo dvojn. šte. srednj. sp. v imenov. in toživn. ženskemu enako, in str. 59 pa je brati *ja*. Se-li *ja* v dvojn. toživn. srednj. res kje najde v kakem spisku? Enojn. toživn. mene (*mę*), tebe (*tę*), sebe (*sę*), menim da je prvotna oblika rodivnika, kateri je v novejši, morebiti naj novejši dobi, kakor sicer pri moških imenih živih bitij, prišel v navado za pravi toživnik *mę*, *tę*, *sę* (v našem sedanjem govoru *mę*, *te*, *se*). Str. 68 vapno, naše apno dozdvá se mi prvotniše; od tod je Kucharski razlagal „Apenine“. Str. 71 gásenišča, mar ne — ica? — išča je po Dobr. 305 Russorum forma augmentativa. — Drúkoli, na Dolenskem je zanj navadno *rękah*. — „Carniolis est dráven, sed non satis probat, cum tam ex *ę* quam ex *ê* faciant suum *ê* fermé“. Po Dolenskem in celó v nekterih krajih po Gorenskem je ta razloček v izreki očiten, in sicer iz *ę* je *ê* (*ę*) s predglasnim in iz *ê* pa je *é* () z zaglasnim *i* slišati na tanko, toraj je pravo le drévenü. Te opazke sem si prederznil narediti Vam le za to, da pokažem, da sem „Cloziana“ bral. — Malo jih je, ali že té kažejo modrega jezikoslovca.

Znamenito v našem slovstvu je l. 1836 tudi, ker je takrat posebej pervikrat na svetlobo dal Prešern svoj krasni „Kerst per Savici“. — Krajnska Čbelica se je bila priljubila Slovencem tako, da so prvih bukvic drugi natis oskerbeli l. 1834, ali petega roja sama ni mogla več pripraviti na dan. Tem bolj je vstregel Prešern tedaj vsem, in morebiti je ravno nemila Čopova osoda mu navdihnila ta premili spev o Čertomiru in Bogomili, sej ga je prav njemu posvetil, in sej v dotičnem sonetu sam tudi spoznava,

De srečin je le tá, kdor z Bogomilo
Up sreče unstran groba v persih hrani.

Zložen je „Kerst per Savici“ poleg povesti Valvazorjeve, značaja epičnega pa tudi liričnega, v duhu slovenskem in slovanskem, priprosto ter učeno, da se skoraj imenovati sme cvet narodne ter umetne poezije slovenske, dotlej naj večje delo neduhovskega pesništva. — Sicer se je tudi od l. 1830 lepo množilo pobožno, naravno-podučno slovstvo, ter pridno gojilo cerkveno pesništvo. Popeval je vzlasti častitljivi Luka Dolinar (r. l. 1794 v Loki, u. 1863 v Šmartinu Tuhinjskem); pošle so bile tudi že v Metelčici l. 1827 natisnjene Svete pesmi Potočnikove, in želeli so drugega natisa. Metelko je imel pravico do založništva, in naprošen jo dá L. Kremžarju proti temu, da se natisnejo v ravno tistem enojnem pravopisji (einfachen Orthographie), v katerem so bile pervikrat. Ali kakor je verli Bl. Potočnik pridružil se bil pesnikom v Čbelici, tako

so l. 1837 njegove „Svete pesmi“ drugega pomnoženega natisa na svetlobo prišle le v Bohoričici, ne več v Metelčici.

Hvalno je nekdanj Valvazor (r. l. 1641 v Ljubljani, u. 1693 v Kerškem) preslavljal svojo domovino (cf. Ehre des Herzogthums Krain. Laibach. 1689); tako so sedaj Slovenci preslavljevati jeli svoj narod in razun besed nabirati tudi pesmi narodne. Da ne omenjam nekterih „Koroških ino Štajarskih“, ki jih je bil na svetlo dal Matija Ahacel (r. leta 1779, u. 1845) v Celovcu I. 1833, II. 1838, in drugih, povem naj le, da na Štajarskem je bil med prvimi Stanko Vraz (roj. l. 1810, um. 1851), na Kranjskem pa za Vodnikom, po katerem so nekatere narodne tiskane bile tudi v Čbelici, vzlasti Poljak Emil Korytko (r. l. 1813 v Levovu, u. l. 1839 v Ljubljani). Mikavno je brati, kako je l. 1838 v ta namen budil Slovence po Kranjskem, naj po zgledu družih Slovanov, na pr. Rusov, Čehov, Poljakov in Serbov, nabirajo i oni narodne pesmi, prislvice, pravljice ter naj popisujejo šege in navade, sploh domače življenje svojega naroda (gl. Illyr. Bl. Nr. 25. Den Freunden des Slaventhums in Krain; ein Slave aus Norden), in kako že v št. 29., kjer napoveduje I. zvezek „Slovenskih pesmi kranjskiga naroda“, za poslano dragoceno stvarino med drugimi hvalo daje tudi profesorju Metelku. Vidi se iz tega, da je Metelko koj pripravljen bil pospeševati napovedano delo slovensko. Do l. 1844 je prišlo pet zvezkov omenjenih pesmi na svetlobo, toda Korytko ni doživel še prvega ne, ki je bil tiskan l. 1839 v Ljubljani; v Zagrebu pa je ravno to leto na svet izdao Stanko Vraz „Narodne Pesmi ilirske, koje se pevaju po Štajerskoj, Kranjskoj, Koroškoj i západnoj Ugárske“.

Pravila

slovenskega učiteljskega društva s sedežem v Ljubljani.

(Konec.)

§. 9.

Vsak družbenik ima pravico do društvenih časopisov, knjig, muzikalij in sploh do društvene knjižnice, da sme po odmerjenem bralnem redu brati in si reči iz knjižnice izposojevati.

Gospodarenje.

§. 10.

Društveno gospodarenje oskerbuje odbor, v katerem je 15 odbornikov. Ti so: pervosednik, njegov namestnik, zapisnikar, njegov namestnik, knjižničar, blagajnik in še devet drugih odbornikov. Vse te izvoli občni zbor.

§. 11.

Pervosednik ali njegov namestnik sklicuje, kedar je treba, odborove shode ali seje, je vodi, ter podpisuje vsa pisma, ki zadevajo društvo. Zraven tega ima tudi pravico, ako je treba hitro kaj kupiti ali plačati, da sme izvanredno dovoliti iz blagajnice največ deset gold., kar pa mora potem v prvi odborovi seji naznaniti. Zapisnikar piše pri sejah zapisnik, in sprejemlje, spisuje in podpisuje s predsednikom vred vsa društvena pisma. Knjižničar naročuje, kupuje in shranuje društvene časopise, knjige in muzikalije, kakor mu odbor ali občni zbor naroča. Blagajnik vpisuje ude, pobira, shranuje in po pervosednikovem naročilu tudi izplačuje denarje, in o vsem tem pri občnem zboru sporoča, in kaže račun.

§. 12.

Odbor sklicnje občni zbor in vsakoršne učiteljske shode, napravlja besede in veselice, zastavlja posamesnim družbenikom in občnemu zboru potrebna vprašanja in razprave, določuje, kateri šolski časopisi, ktere knjige in muzikalije se naročujejo in nakupujejo, ter je sploh društvu zastopnik proti vnanjem.

Da so pa odborovi sklepi veljavni, mora biti 8 odbornikov pričujočih. Odbor sklepa z nadpolovično večino glasov pričujočih odbornikov. Kedar je enoliko glasov, razsodi pervosednik.

§. 13.

Vsako leto v velikih šolskih počitnicah skliče odbor občni zbor svojih družbenikov, in določi, ktere reči in po kateri versti se bodo v zboru obravnavale. Občni zbor voli pervosednika, blagajnika in potem še trinajst drugih odbornikov, izmed katerih pa potem odbor voli pervosednikovega namestnika, zapisnikarja, njegovega namestnika in knjižničarja.

Občni zbor voli tudi tri pregledovalce društvene blagajnice in knjižnice, ter razsoja vse prepire med posamesnimi družbeniki in med odborom in sploh vse iz društvenega razmérja.

§. 14.

Komur se časopisi, knjige in muzikalije izposojujejo, sprejema in vračuje je na svojo škodo, ako bi se kaj zgubilo ali pokvarilo. Škodo to določujejo pervosednik, knjižničar in blagajnik.

§. 15.

Zastran razpošiljanja društvenega blagá in vèrste pri branji sestavi po potrebi odbor bralni red, po katerem se mora na tanko ravnati vsak, ki kaj potrebuje iz društvene knjižnice.

§. 16.

Društvena imovina se ne sme deliti. Ako bi kedaj društvo nehalo, naj se gotovi novci precej dadó društvu „v pomoč učiteljskim vdovam

in sirotam na Kranjskem“, ali kakemu drugemu enakemu blagemu namenu; knjige, časopisi in muzikalije pa naj se dadó pripravniskim šolam (v §. 1. omenjenih pokrajinah) po odborovem določilu. — Društvo pa neha takrat, ako bi razen odbora ne imelo več, nego 20 družbenikov.

§. 17.

Pravila se smejo le v občnem zboru prenarediti z večino dveh tretjin pričujočih udov.

Matematična terminologija.

Sostavil prof. Ivan Tušek.

(Dalje.)

- Nebenscheitel — sovrh.
 Negativ — negativen, nikaven.
 Neigung — naklon.
 Neigungswinkel — naklonji kot.
 Nenner — imenivec.
 Neperische Analogie — Neperjeva analogija, N. nalika.
 Nominaldefinition — besedna oznamba.
 Note (Scholie) — dodatek, opomba.
 Normale — pravilnica.
 Nulle — ničla, ničica.
 Nullwinkel — ničevni kot.
- O.**
- Oberfläche — površje.
 Oktaeder — oktaeder.
 Oktagon — oktagon.
 Ordinate — ordinata, rédnica.
 Ordinatenaxe — ordinatja os, redniška os.
 Ordnen die Gleichung — urediti enačbo.
 Ordnung — réd.
- P.**
- Parabel — parabola, metnica.
 Parabolischer Bogen — parabolni oblok.
 Parameter — parameter, pamera.
 Parallel — vzporeden, enakotečen.
- Parallelismus — vspeorednost, enakotečnost.
 Parallelogramm — paralelogram, vspeorednik.
 Parallelopiped — paralelopiped.
 Partialdivident — delni deljenec.
 Partialprodukt — delni produkt, delni zmnožek, delni izvod.
 Partialquotient — delni kvocient, delni količnik.
 Pentagon — pentagon.
 Pentagonalzahl — peterokotno število.
 Pentedekagon — pentedekagon.
 Perimeter — obseg, obod.
 Periode — perioda, povračaj.
 Periodisch — povraten.
 Peripherie — periferija, obód.
 Permille — odtisoček.
 Permutation — premestba.
 Permutationsform — premeščaj.
 Permutiren — premestiti, premestovanje.
 Perpendikel — perpendikel, navpičnica.
 Plus — več.
 Pol — pol, tečaj, skrajnik.
 Polaraxe — polarna os.
 Polarcoordinaten — polarne koordinate, polarne soorednice.

Polargleichung — polarna enačba.
 Polarwinkel — polarni kot, tečajni kot.
 Polygon — poligon, mnogokotnik.
 Polygonwinkel — mnogokotnikov kot.
 Polynom — polinom, mnogočlenik.
 Positiv — pozitiven.
 Postulat — postulat, zahtev.
 Potenz — potenca, zmnož.
 Potenzexponent — potenčni eksponent, zmnožno kazalo.
 Potenciren — vmnožiti, vmnoževati.
 Praktisch — praktičen.
 Primzahl — prвица, praštevílo, prabroj.
 Prisma — prizma.
 Probe — preskus.
 Problem — problem, zadatek.
 Procent — odstotek.
 Produkt — produkt, izvod, zmnožek.
 Progressiv — postopen.
 Progression — progresija, postopica.
 Projektion — projekcija, vzmet.
 Projiciren — projikovati, vzmetniti.
 Projicirende Ebene — vzmetajoča ravnina.
 Projektionsebene — vzmetna ravnina.
 Proportion — proporcija, — razmera.
 Proportional — razméren.
 Proportionalität — razmérnost.
 Proportionirt, gerade — na ravno razméren.
 Proportionirt, ungerade, — obratno razméren.
 Provision — opravnina.
 Provitor — opravnik.
 Punkt — točka, pika.
 Pyramide — piramida.
 Pythagoräischer Lehrsatz — Pitagorov pouček.

Q.

Quadrant — kvadrant, četrtnik.
 Quadrat — kvadrat.
 Quadratur — kvadratura.
 Quadratwurzel — kvadratni koren.
 Quadriren — kvadrovati, vmnožiti na 2. potenco.
 Quantität — količina, kolikost.
 Quantum — množina.
 Quaterne — kvaterna, četvorica.
 Quinterne — kvinterna, petorica.
 Quotient — kvocient, količnik.

R.

Rabatt — rabat, popustek.
 Rational — razložen.
 Raumgrösse — prostorna količina.
 Realdefinition — stvarna oznamba.
 Reciproke Werte — recipročne vrednosti, vzvratne vrednosti.
 Rechnen — računiti, številiti.
 Rechtwinklig — pravokoten.
 Rectification der Kreislinie — rektifikacija krožnice.
 Rechter Winkel — pravi kot.
 Rechteck — pravokot, pravokotnik.
 Recurrirende Form — povratna oblika.
 Reduciren — reducirati, debeliti, stezati, skladati, stegniti, zložiti.
 Reduction — steza, skladba, stezanje.
 Reducirter Werth — reducirana vrednost, zložena vrednost.
 Reel — stvaren.
 Reesische Regel — Reesovo pravilo.
 Regel de tri — tristavka.
 Regressiv — nazaden.
 Regulär — pravilen.
 Reihe — vrsta.
 Relation — odnošaj.
 Relative Primzahlen — medsebojne prvice.

Rente — dohodek.
 Resolviren — drobiti.
 Rest — ostanek.
 Resultat — rezultat, iznesek, izsledek.
 Rhomboid — romboid.
 Rhombus — rombus.
 Richtlinie — ravnalica, mérnica.
 Richtung — mér.

S.

Satz — stavek, izrek.
 Scheiteleck — sovršni ogel.
 Scheitelgleichung — temenska enačba.
 Scheitellinie — temenska črta.
 Scheitelwinkel — temenski kot, sovršni kot.
 Schenkel des Winkels — krak.
 Schief — poševen.
 Schiefer Winkel — poševni kot.
 Schiefwinklig — poševnokoten.
 Segment — odsek.
 Sehne — tetiva.
 Sehnenkreis — tetivni krog.

Seite — stran, stranica.
 Seitenfläche — postranska ploskev, postranska ploha.
 Sekante — sekanta, sečnica.
 Sekunde — sekunda.
 Senkrecht — navpičen.
 Senkrechte, die — navpičnica.
 Sexagesimalgrade — šestdesetinske stopinje.
 Sinus — sinus.
 Sinus versus — sinus versus.
 Speciell — poseben.
 Sphärisch — sferičen, krogelni.
 Sphäroid — sféroid, pakrogla.
 Spitze (des Winkels) — vrh, teme.
 Spitzer Winkel — oster kot.
 Steigendes Verhältniss — nastopna priméra.
 Stereometrie — stereometrija, telesomerstvo.
 Stetig — stalen.
 Strahl — trak.
 Strahlbüschel — kita.
 Strahlpunkt — tračičšče.

(Konec prih.)

Božične pesmi.

I.

Dete Jezus v jaslicah.

Dete sveto, sladko spi!
 Jaslice so postlja ti,
 Žvinca pa raduje se
 In gorkoto ti dajè;
 Varje te presveta mati,
 Da ni treba nič se bati.
 Angelji ti pojejo,
 Slavo ti vse prek ženó:
 Čast Bogu na visokosti,
 Mir po zemlje širokosti!

Dete si obljubljeno,
 Dalo te samo nebó;
 Zveseljuje zemlja se,
 Slávijo narodi te.
 Milost božja te obdaja,
 Premagalec bodeš zmaja. —
 Bodi Jezus ti pri nas,
 Kakor zdaj, na večni čas.
 O Marija, naša mati,
 Z Jezusom nas ti pobrati!

II.

Pastirji betlehemske okolice.

Kaj more nek' to biti,
Da se nebo svetlí?
To imá kaj pomeniti,
Ni zarje o polnoči.

Ni v ognju te bliščave,
Prikaz, k' jo ima ta;
Kaj Oče nam z višave
Po nji oznanit' dá?

Nebó stoji odperto,
Obhaja velik god;
Da zlo bo zdaj zaterto,
Prihaja k nam Gospod.

Obljubo če spolniti,
Ki storil jo je bil;
Mesija včlovečiti,
Se zdaj nam je rodil.

Hitimo in poglejmo,
Kje božje dete je,
Zaupnost vanj imejmo,
In veselimo se!

Nad hlevcem, glejte, svéti
Se zvezda králjeva;
Ljubezni svete vneti
Darujmo mu sercá!

Oj, božje dete sveto,
Nocoj rojeno si,
Nebó da nam odvzeto
Spet pridobilo bi!

Naj pesmi glas zvišuje
Ti slavo angelov!
Naš jezik se združuje
Z zahvalo vseh rodov.

III.

Serce v dar božjemu detetu.

Sercé ti zdaj darujem,
Preljubi Jezus moj!
V ljubezni se združujem,
Želim ves biti tvoj.
Le vzemi v dar vse, kar imam,
O svetodete, vse ti dam;
Naj moje sèrce tvoje bo,
Darujem ga zvestó.

Res sèrce je prerevno,
Ki tebi ga dajèm,
Darujem ga pohlevno,
Upljivo k tebi zrèm.
Ponižno in dobrotljivo,
Nebeško dete milostno!
Naj moje sèrce tvoje bo,
Darujem ga zvestó.

Ljubezni biser dragi,
Preljubi Jezus moj!
Pomoči prosim k zmagi,
Da zmir ostanem tvoj.
Sercé se vname in gorí,
To božje dete mi stori;
Vselej za te gorelo bo,
Darujem ga zvestó.

Na potu me življenja
Preljubi Jezus moj!
Obvaruj pogubljenja,
Naj vedno bodem tvoj!
Naj gre čez me valovje vse,
Ljubezen tvoja močna je.
Vselej mi ti na strani stoj,
Preljubi Jezus moj!

Šolsko obzorje.

Iz Gradca. Tukajšnje učiteljsko društvo kaj dobro razuméva svojo naméro. Iz letnega sporočila, ki ga je izdal odbor konec četrtega društvenega leta, razvidimo, da je društvo v zadnjem letu (1871.) jako marljivo napredovalo. Vsled prošnje deželnega šolskega svetovalstva predložilo je sedem normalnih učnih načertov, ki so prav umevno in obširno in za vsa šolska leta in vse verste ljudskih šol narejena. Društvo je presojevalo različne knjige, risarske predloge in zvezke, ki so prišle na svetlo za ljudske šole, ter je v tem oziru veliko koristilo ljudski šoli, ker je dobre učne pripomočke nasvetovalo in manj pripravne zametovalo. Poslalo je ministerstvu za bogočastje in uk prošnjo, naj bi, kolikor mogoče, delalo na to, da bi bili učiteljski pripravniki med šolanjem vojašcine oprosteni, ter se z njimi ravnalo kakor s postavljenimi učitelji, ali pa da bi smeli kakor poslušalci višjih šol, eno leto prosto služiti. Predložilo je tudi dež. zboru prav obširno prošnjo, da bi se tisti paragrafi pre naredili, ki določujejo o materialnih razmerah štirskih učiteljev, ter je prav na tanko dokazalo, da se njihove plače nikakor ne vjemajo s §. 55. šolske postave od 14. maja 1869, s ceno živeža, s stanovanjem itd., in da je ravno slaba plača kriva, da manjka učiteljev, a žalibog! ta prošnja je bila morda čisto v koš veržena. Spoznavši, da se more le z združenimi močmi šolskim sovražnikom braniti, in da se morejo učitelji le združeno svoje pravice zagovarjati in na lastni in šolski prid delati, osnovalo je meseca oktobra preteč. l. štirsko učiteljsko zvezo (steierischen Lehrerbund). Obernilo se je do mestnega šolskega sveta, da bi občinski odbor dal za sobo, kjer bi se udje društva ob večerih shajali in čitali, in odločila se jim je lepa soba z gazno svečavo v ta namen.*) Da bi se moglo več udov učiteljskega zbora v Lincu vdeležiti, prosilo je denarne pomoči deželni odbor, občinsko svetovalstvo in štajersko hranilnico; in res dovoli prvi 240 gold. in drugi 150 gold. v ta namen. Hranilnica ni dala nič. Delalo se je tudi še v drugih zadevah učiteljstvu in šolstvu na korist, kar pa tukaj ne moremo vsega omenjati. Opomnimo le še, da je društvo tudi veliko storilo v duševnem napredovanju svojih udov. Udje so med seboj pretresovali pedagoško-didaktična vprašanja, in društvo je naprosilo tudi g. g.: deželnega šolskega nadzornika dr. Vrečko o-ta, ravnatelja učiteljske pripravnišnice, Adam-a, mestnega šolskega nadzornika profesorja dr. Ilvof-a, profesorja Peters-a in glavnega učitelja Kremer-ja, da so o znanstvenih predmetih ob nedeljah po zimi podučevali, in sicer je podučeval g. Vrečko o prirodopisju, g. Adam o kemiji, g. Peters o rudoznanstvu, g. Ilvof o zgodovini in g. Kremer o psihologiji ali dušoslovju. Posebno prvi so s tako dobrim vspehom podučevali, da se vsaki poslušalec na tej podlagi lahko sam o teh naukih dalje izobražuje.

Iz predloženega računa se razvidi, da so prihodki pretečenega leta znašali 1233 gold. 92 kr., izdala se je pa 987 gold. 22 kr.**)

Častni udje so trije, in sicer gg.: dr. Fr. Močnik, c. k. deželni šolski nadzornik, zdaj v pokoju, Fr. Bobies, direktor in c. k. okr. šolski nadzornik na Dunaji, znani vodja splošnih zborov avstrijskih učiteljev in Jesen, profesor in vrednik šolskega lista »Freie pädagogische Blätter«. Pravih udov bilo je 68, podpornih 7 in dopisujočih 9. Letos jih je zopet toliko pristopilo, da šteje

*) Tudi v Ljubljani smo že deželni odbor in hranilnico prosili za sobo, pa je še sedaj nimamo. Vredn.

**) Ako ima društvo toliko premoženja, že more kaj storiti. Vredn.

društvo čez 100 udov, akoravno morejo pravi udje biti le graški učitelji. Tudi bukvarnica je precej velika in ima zgolj izbrane izvrstne knjige.

Za letošnje leto si je društvo pridobilo dobre učitelje, ki ob nedeljah in pri zborih, ki se naj manj vsak mesec sklicujejo, o znanstvenih rečeh podučujejo. Ob nedeljah od 10 — 12 podučujeta gg. Adam in Rautner, učitelj učiteljskih pripravnic, in sicer prvi o matematični geografiji in drugi o rastlinoznanstvu. Pri društvenih zborih podučuje pa g. Ilvof o zgodovini. Vsi trije gospodje so kaj izvrstni učitelji in vedo poduk prav mikaven narediti. 7. januarja t. l. je razlagal g. Adam, kako se z bingeljem (Pendel) prepričamo, da se res zemlja krog svoje osi suče. Kazal je najpervo, da bingelj zmirom v ravno tisto mer binga, akoravno se drat ali nit, na kateri je priterjen, suče ali verti. Potem je preračunil in vse z risanjem dokazal, koliko stopinj se bingelj v Gradcu, ki je na 47. stopinji severne širokosti, v eni uri vstrani ($10^{\circ} 8' 8''$). Na dvorišču je imel 30 funtov težek bingelj obešen na 45 čevljev dolgem dratu in na tleh narisane stopinje (grade), ter zraven zapisano, koliko se bo bingelj v pol ure, v eni uri, v dveh urah itd. vstranil. Opoldne, ko smo se razšli, zažene bingelj in ko smo popoldne gledat hodili, ako se bo po risih vstranoval, šlo je v začetku čisto na tanko, dokler ga ni neki otrok v roke vjel, da bi ga pogledal. Otroci so povsod enaki, ako hoče eno reč viditi, misli, da jo mora tudi v roke vzeti in jo potipati. Pred ta večer je zagnal g. Adam bingelj ob osmih, in šel je redno celo noč do osmih zjutraj, ko se je spet ustavil.

Ta dan je bilo gotovo več ko 200. poslušalcev in gledalcev v šoli, ker je g. Adam pred ta dan v časopisu naznanil, da bo ta poskus razlagal in potem ga tudi res napravil. To je res zanimivo in sploh koristno. J.

Iz Ljutomera. (Naznanilo učiteljem tukajšnjim in iz okolice.) Bližnjim našim učiteljem je gotovo še dobro znano, da smo se v poletji preteč. leta večkrat zbirali v Ljutomeru in pri teh skupščinah obdelovali razne pedagogične in znanstvene predmete. Tudi na sklep, osnovati postavno učiteljsko društvo, se bote še spominjali; kajti pravila so se bila že takrat po večem izdelala in pozneje slavni vladi v poterjenje predložila. V velikih šolskih počitnicah došlo je nam od sl. c. k. namestništva v Gradcu dovoljenje, da se na podlagi predloženih pravil sme osnovati »Ljutomersko učiteljsko društvo«.

Iz pravil podajamo tū važnejše določbe. Namen društvu so zlasti periodične skupščine učiteljev, pri kojih se znanstveni predmeti pretresujejo in didaktična in pedagogična vprašanja rešujejo. Zategadel se dvakrat na mesec shajajo društveniki, t. j. 1. in 3. četrtek v mesecu v Ljutomeru, da nekteri razlagajo važne šolske predmete, a drugi jih poslušajo in potem po potrebi kritikavajo. Imelo bode društvo tudi šolske časnike in knjige v daljno izobraževanje učiteljev. Pravi udje morejo biti učitelji iz Ljutomera in okolice, t. j. iz ljutomerskega, pa tudi iz gornjeradgonskega in ormuškega šolsk. okraja, kakor tudi drugi učitelji iz slovenskega Štajerja. Pravi udje plačujejo 1 gl. vstopnine in 1 gl. letnine.

Ker imajo naši štajerski učitelji v vsakem večem kraju že svoje veče ali manjše društvo, ker zbiranje v društva more nam mnogo koristiti, torej je gotovo primerno, da se osnuje učiteljsko društvo tudi v našem lepem tergu z njegovo prekrasno okolico.

Konečno se torej vljudno vabijo vsi g. g. učitelji iz ljutomerskega, gornjeradgonskega in ormuškega okraja, a tudi drugi naši slovenski tovarši, da pristopijo k našemu novemu okrajnemu učiteljskemu društvu, ki bode delalo zlasti za pospeh slovenskega šolstva v naših okrajih, kar ne storé vsa učit. društva na slov. Štajerskem.

Začasni odbor.

Iz Ljubljane. Šolske knjižnice se morajo napravljati in razširjevati po ministerskem ukazu od 15. dec. pret. l. št. 2802. To je hvalevredni ukaz, kateri bi se bil mogel že davno izvršiti, a brez zdatne denarne pomoči bodo se knjižnice težko zbujele; učitelji ne moremo vsega na svojih slabih ramah nositi.

— Tudi šole v kaznilnicah in pokorilnicah bodo od sedaj za naprej nadzorovali deželni in okrajni šolski nadzorniki.

— Od 1. jan. t. l. se po poterjeni postavi na Spodnjem Avstrijskem v nobeni šoli ne bode več pobiral šolski denar, in nobenega učitelja (tudi v naj manjši vasi) ne bo, da bi imel manj kot 500 gold. letne plače. Posne-manja vredno!

Kranjski učitelji že nepoterpežljivo pričakujemo, da bi se poterdili za nas toliko važni postavi o vpravni doneskov od zapuščin in postava o plači ljudskih učiteljev na Kranjskem. Če ne bode kmali kaj, bodemo mogli dalje terkati. Nemila osoda!

— »Zora« imenuje se novi slovenski list za zabavo, znanost in umetnost, ki ga vreduje znani pisatelj gosp. Dav. Terstenjak. Pervi list je prav zanimiv in ima zelo lično obliko. Izhajal bode vsaki mesec dvakrat in veljá po pošti za celo leto 4 gold., za dijake in učitelje pa le 2 gold. 50 kr. Naročnino prejema narodna tiskarnica v Mariboru.

— Družba sv. Mohorja tudi letos vabi vse Slovence, da bi k njej pristopili. Lani je bilo vpisanih 17.395 udov, katerih vsaki je prejel za mali donesek enega gld. šest knjig, ki obsegajo blizo 70 tiskanih pol. Akoravno je to število družbenikov ogromno, vendar se še tū pa tam po Slovenskem lahko pridobi mnogo udov tej prekornisti družbi. Letos se bodo družbine knjige tiskale v 19 — 20.000 iztisih in sicer v lastni družbeni tiskarnici, ktera je z novim letom popolnoma vredjena.

Vsak ud prejme letos 6 knjig in sicer:

1. »Življenje svetnikov in svetnic božjih«, 7. snopič s 25 podobami.
2. »Življenje in smert Kristusova«, 4. snopič. 3. Prav zanimivo in podučno, narodno, gospodarsko delo: »Kupčija in obertnija — denar in blago,« spisal F. Kočevar. 4. »Umni živinorejec« s posebnim ozirom na govedje, spisal Fr. Govekar. 5. »Večernice« 25. zvezek, za ktere so namenjene letos krajše povesti in drugi zabavni in podučni spisi. 6. »Koledar« za leto 1873, kteremu bode dodan popolni imenik družbenikov.

Udje za letošnje leto sprejemajo se do 10. aprila.

— Slovensko učiteljsko društvo. Mnogim g. g. učiteljem smo poslali vabila k temu društvu. Prosimo, naj bi vsaki v svoji okolici nabiral ude, ter jih pošiljal odboru. Sprejemnice in pravila bodemo razposlali precej, ko se nam udje naznanijo. Nekaj naših verlih sosednih bratov se je že oglasilo k društvu. Naznanili jih bodemo prihodnjič. Bratje, zbirajmo se v močno družbo!

Odbor slov. učit. društva.

Premembe v učit. stanu na Kranjskem. Postavljeni in prestavljeni so gg.: J. Mandelj c iz Bohinjske Bistrice v Lož na prvo mesto, A. Levstek, poterj. pripravnik za zač. podučitelja v Irazr. v Idrijo, L. Kožuh iz Budajne v Gonobice (na Štaj.), M. Arko iz Senožeč v Hrenovice, Iv. Zarnik (orgl. v Kamniku) v Budajne, Anton Zmerzlikar z Grada (v Bledu) v Senožeče, Oto Dic, poterj. pripravnik, za poduč. v Hrenovice. — G. Jak. Peharc, učit. v pokoju v Teržiču, je umerl.